

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

VLOGA VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA V STARAJOČI SE DRUŽBI

Ljubljana, september 2011

MANCA PEČNIK

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom _____, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO:

UVOD	1
1 STARANJE PREBIVALSTVA.....	2
1.1 STARANJE PREBIVALSTVA V SLOVENIJI IN EVROPSKI UNIJI.....	2
1.2 TRG DELOVNE SILE	4
2 STOPNJA IZOBRAZBE V SLOVENIJI IN EU 27.....	6
3 IZOBRAŽEVANJE IN UČENJE ODRASLIH.....	8
3.1 RAZVOJ VSEŽIVLJENJSKEGA UČENJA	8
3.2 VSEŽIVLJENJSKO UČENJE V EVROPSKI UNIJI	10
3.3 STANJE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH V EVROPSKI UNIJI.....	12
4 VSEŽIVLJENJSKO UČENJE V SLOVENIJI	13
4.1 RESOLUCIJA O NACIONALNEM PROGRAMU IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH V REPUBLIKI SLOVENIJI.....	13
4.1.1 Uresničevanje operativnih ciljev ReNPIO	15
4.1.2 Izhodišča za oblikovanje ReNPIO 2010-2013.....	17
4.2 STANJE NA PODROČJU VSEŽIVLJENJSKEGA IZOBRAŽEVANJA V SLOVENIJI	18
SKLEP.....	23
LITERATURA IN VIRI	25

KAZALO TABEL:

<i>Tabela 1: Starostni kontingent (v %) in indeks staranja prebivalstva Slovenije v izbranih letih</i>	2
<i>Tabela 2: Projekcije deleža celotne populacije starejših (65+) za izbrana leta</i>	3
<i>Tabela 3: Projekcije odvisnosti starejših (65+) od delovno sposobnih (15-64) za izbrana leta</i>	4
<i>Tabela 4: Letna rast aktivnega prebivalstva (v %)</i>	5
<i>Tabela 5: Procent zaposlenih v različnih stopnjah izobrazbe v starostnih skupinah med 25 in 39 ter med 40 in 64 letom za leto 2007</i>	6
<i>Tabela 6: Delež tistih, ki so uspešno zaključili določeno stopnjo šolanja za leto 2004 in 2009 v starostni skupini 25-64 let in 55-64let</i>	7
<i>Tabela 7: Delež prebivalstva starega med 25 in 64 let, ki se izobražuje (ISCED 97) med izbranimi leti za izbrane države</i>	12
<i>Tabela 8: Izdatek namenjen izobraževanju v izbranih državah kot % BDP-ja</i>	13
<i>Tabela 9: Vključenost odraslih od 15 do 65 let v splošno, neformalno izobraževanje</i>	16
<i>Tabela 10: Odrasli vpisani v osnovne in srednje šole ter izredni študentje</i>	16
<i>Tabela 11: Delež tistih, ki so uspešno zaključili določeno stopnjo šolanja za leto 2008 in 2009 v starostni skupini 55-64 let</i>	18
<i>Tabela 12: Največje ovire pri izobraževanju v starostni skupini med 55 in 64 letom v letu 2007 za izbrane države-%</i>	19
<i>Tabela 13: Delež prebivalstva, starega med 25 in 64 letom, ki sodelujejo v izobraževanju glede na status za leti 2004 in 2009 v odstotkih</i>	20
<i>Tabela 14: Izvajalci programov nadaljnjega izobraževanja in udeležbe v teh programih, Slovenija, 2009/10</i>	21

UVOD

Prebivalstvo se stara. Na to smo opozarjani sleherni dan. Razni mediji nas obveščajo o nevzdržnosti stanja pokojninskega sistema. Tako mora zaposlena populacija skrbeti za vse večje število upokojenih. Zato je tudi vedno več govora o dvigovanju starostne meje za upokojitev, tako v Sloveniji, kot tudi drugod po Evropi. Zviševanje starostne meje za upokojitev bo pripeljalo do večjega števila starejših na trgu delovne sile.

Starajoče aktivno prebivalstvo pa se mora spopadati v tem hitro razvijajočem se svetu predvsem z novimi tehnologijami, ter z vedno večjo odprtostjo gospodarstva. To pomeni, da so največkrat že priučena znanja sedaj že zastarela ali pa so preprosto premalo. Soočiti pa se morajo tudi s konkurenco mladih na trgu delovne sile, saj imajo ti na področju izobrazbe dostikrat prednost pred starejšimi. Tako danes izkušnje žal niso več dovolj. Pomembna je tudi čim boljša izobrazba. Le na ta način si lahko podjetja in s tem gospodarstvo zagotovijo konkurenčnost trga.

Konkurenčnost gospodarstva pa je cilj, za katerega si prizadevajo države članice Evropske unije, med njimi tudi Slovenija. Nujno je, da naša država zagotovi ugodne razmere, kjer bo vseživljenjsko izobraževanje starejših postalo nekaj vsakdanjega in samoumevnega. S tem si bo Slovenija zagotovila bolj usposobljeno delovno silo in tudi večje število inovativnih idej. To pa bi pomenilo veliko konkurenčno prednost pred ostalimi ne samo v Evropi, temveč tudi v svetu. Tako me je predvsem zanimalo, kakšno politiko si je zastavila Evropska unija, katere članica smo tudi mi, in kako je to politiko vpeljala Slovenija.

Namen te diplomske naloge je predvsem v tem, da prikažem pomembnost vloge vseživljenjskega učenja za starajočo se delovno silo. Posamezniki s tako pridobljenim znanjem in izobrazbo si bodo lažje pomagali ne le na trgu delovne sile, ampak tudi v življenju. Moj cilj je prikazati, kako Slovenija in Evropska unija pomagata posameznikom s svojo politiko vseživljenjskega izobraževanja.

V prvem delu vam bom predstavila podatke na področju trga dela: o staranju delovne sile, o izobrazbi aktivnega prebivalstva in o možnosti zaposlitve. V drugem delu se bom predvsem posvetila razvoju samega vseživljenjskega izobraževanja v okviru Evropske unije. Na koncu bom pogledala še, kakšna je slovenska politika vseživljenjskega učenja in kateri so koraki, ki jih je Slovenija naredila za izboljšanje na področju izobrazbe starejših.

1 STARANJE PREBIVALSTVA

Vsak posameznik se s slehernim dnem stara. To je enosmeren neustavljivi proces, ki nas spremlja od rojstva do smrti. Poznamo pa tudi pojav staranja prebivalstva. Ta pojav je relativno mlad in je posledica predvsem zniževanja rodnosti ter zniževanja smrtnosti v razredih nad 30 let. Malačič (2006, str. 19) je definiral staranje prebivalstva »kot povečanje deleža starega prebivalstva nad neko starostno mejo v celotnem prebivalstvu. Za starostno mejo se običajno jemlje 60. ali 65. leto starosti«. Na Statističnem uradu Republike Slovenije (2008, str. 15), v nadaljevanju SURS, so še dodali, da je treba upoštevati tudi hkratno zmanjševanje števila otrok mlajših od 15 let, in podaljševanje življenjske dobe prebivalcev.

Staranje prebivalstva ima lahko ekonomske, družbene in kulturne posledice na posameznika in na celotno družbo. Tako se zgodi, da imajo države s starim prebivalstvom višjo upokojitveno starost, spreminja se struktura in obseg varčevanja in potrošnje. Starejši ljudje prav tako močno vplivajo na volilne rezultate in politične razmere.

1.1 Staranje prebivalstva v Sloveniji in Evropski Uniji

Prebivalstvo v Sloveniji je fazo mladega prebivalstva zapustilo okrog leta 1870 in že nekaj časa velja za staro prebivalstvo. V primeru, da se bo trend nadaljeval, kot lahko vidimo v tabeli 1, pa obstaja dobra verjetnost, da bomo padli med pretirano stare prebivalce (Malačič, 2006, str. 19).

Tabela 1: Starostni kontingent (v %) in indeks staranja prebivalstva Slovenije v izbranih letih

Leto	0-14	15-64	65+	Indeks staranja
1869	32,9	62,1	5,0	15,2
1910	34,8	58,5	6,7	19,3
1931	30,5	62,5	7,0	23,0
1953	27,7	65,0	7,3	26,4
1981	23,0	65,9	11,1	48,3
1991	20,6	68,5	10,9	52,9
2002	15,3	70,0	14,7	96,1
2021	12,7	66,9	20,4	160,6
2041	12,2	60,1	27,7	227,0
2052	12,9	54,2	32,9	225,0
2061	12,8	53,9	33,3	260,2

Vir: Malačič, J., *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli*, 2006, str. 21, tabela 2.3, Statistični urad Republike Slovenije, Eurostatove projekcije prebivalstva za Slovenijo po spolu, [...], 2011.

V literaturi so mlada prebivalstva opredeljena z odstotkom starega prebivalstva (65+) do 5 in indeksom staranja do 15, zrela prebivalstva z odstotkom starih 5 do 7 in indeksom staranja 15 do 25, stara prebivalstva pa z odstotkom starih nad 7 in indeksom staranja nad 25 (Malačič, 2006, str. 19)

Vendar pa se staranje prebivalstva odvija po celotni Evropski uniji in ne samo v Sloveniji. Glavni krivec je predvsem nizka stopnja rodnosti in umrljivosti, ter baby-boom generacija iz šestdesetih let. V tabeli 2, kjer je opredeljenih osem članic z najstarejšim deležem, lahko opazujemo, kako se bo povprečna starost prebivalcev starih 65 ali več vsako leto povečevala. Slovenija je na sedmem mestu članic po deležu starejših, ki jih bo imela predvideno leta 2060. To samo dodatno dokazuje, da imamo v Sloveniji starajoče se prebivalstvo.

Tabela 2: Projekcije deleža celotne populacije starejših (65+) za izbrana leta

Država	2008	2010	2020	2030	2040	2050	2060
EU 27	17,08	17,38	20,06	23,55	26,85	28,81	29,95
Poljska	13,46	13,56	18,22	22,99	25,90	31,63	36,18
Slovaška	11,98	12,29	16,44	21,27	25,33	31,63	36,12
Romunija	14,91	14,93	17,43	20,25	25,52	30,93	34,96
Latvija	15,84	16,05	17,57	22,14	26,34	29,69	34,72
Litva	17,27	17,36	18,57	22,18	25,43	29,58	34,38
Bolgarija	17,31	17,47	20,34	23,28	26,70	31,26	34,21
Slovenija	16,08	16,62	20,42	25,29	29,08	32,50	33,44
Češka	14,64	15,39	20,22	22,96	26,32	30,94	33,38

Vir: Eurostat, Ageing characterises the demographic perspectives of the European societies, 2008, tabela 10.

Seveda bo upokojeno prebivalstvo vedno večje breme zaposlenih. V tabeli 3 je opisana odvisnost starejših, starih 65 ali več, ki jih podpira tisti del prebivalstva, za katerega se smatra, da je delavno sposoben, torej med 15 in 64 letom (Eurostat, 2008, str. 4). Tu lahko vidimo, da je koeficient odvisnosti, ki se ga izračuna kot razmerje med starejšim prebivalstvom (65+) in delovno aktivnim (15-64), vsako leto večji. Zopet je Slovenija med članicami na sedmem mestu, kar pomeni, da je krepko nad povprečjem EU 27.

Posledice te vedno večje odvisnosti pa bi lahko opazili tudi na področju izobraževanja. Namreč večina evropskih držav ima vzpostavljen sistem solidarnosti za zagotavljanje pokojnin. To pomeni, da gredo določeni prispevki takoj naprej za pokojnine. V primeru, da se odvisnost upokojenih poveča, bo država težko vzdržala vedno večje izdatke na račun pokojnin. To pa se lahko pozna tudi na izdatkih, namenjenih izobraževanju, saj bi se le-ti lahko zmanjšali (Maddaloni, A., Musso, A., Rother, P., Ward-Warmedinger, M. & Westermann, T., 2006, str. 32-33).

Tabela 3: Projekcije odvisnosti starejših (65+) od delovno sposobnih (15-64) za izbrana leta

Država	2008	2010	2020	2030	2040	2050	2060
EU 27	25,39	25,90	31,05	38,04	45,36	50,42	53,47
Poljska	18,95	18,98	27,19	35,98	41,29	55,69	68,97
Slovaška	16,58	16,95	23,85	32,30	39,98	55,46	68,49
Latvija	23,02	23,18	25,98	34,71	42,81	51,13	65,65
Romunija	21,34	21,34	25,67	30,32	40,75	54,00	65,27
Litva	25,02	25,17	28,08	34,57	40,72	51,18	64,45
Bolgarija	24,99	25,29	31,10	34,28	43,58	55,44	63,54
Slovenija	22,97	23,91	31,21	40,83	49,40	59,40	62,19
Češka	20,59	21,83	31,07	35,71	42,71	54,81	61,40

Vir: Eurostat, *Ageing characterises the demographic perspectives of the European societies, 2008, tabela 8.*

Tako lahko vidimo, da se bo število starejših (65+) v Evropski uniji občutno povečalo, kot tudi lahko opazimo, da bo odvisnost teh starejših vsako leto bistveno večja. Iz tega lahko sklepamo, da bo moralo priti do sprememb na področju upokojitvene starosti. Že sedaj se nekaj držav članic odloča za zvišanje upokojitvene starosti. Med njimi sta Romunija, ki bo do leta 2014 dvignila starostno mejo na 60 za ženske in 65 za moške, in Slovaška, ki bo do leta 2014 izenačila starostno mejo za oba spola na 62 let. Tudi v Sloveniji se bo upokojitvena starost dvignila iz sedanjih 58 let za ženske in 60 let za moške na predvidoma 65 let za oba spola. To pomeni, da se bo število starejših delavno aktivnih ne samo v Sloveniji, ampak po celotni Evropski uniji povečalo (Urad Vlade RS za komuniciranje, 2011).

1.2 Trg delovne sile

Sedaj, ko smo videli, da se prebivalstvo stara, se vprašamo, kakšno je stanje na trgu delovne sile. Torej, kako bi lahko povečali delovno učinkovitost in produktivnost glede na demografske spremembe.

Maddaloni, A., Musso, A., Rother, P., Ward-Warmedinger, M. & Westermann, T. (2006, str. 21) v svoji študiji za Evropsko Centralno banko trdijo, da bi morali povečati število delovno aktivnih med mladimi, starejšimi in ženskami, če bi želeli doseči realno rast BDP-ja. Prav tako trdijo, da je produktivnost odvisna od tega, kako dobro bo trg delovne sile povečal znanja in sposobnosti delovno aktivnih, ter od tehnološkega napredka.

V primeru, da se število delovno aktivnih ne poveča, se lahko po njihovih projekcijah zgodi slednje. Na podlagi preteklega dogajanja na trgu so predvideli, da bi se rast BDP-ja lahko občutno zmanjšala. Tako bi imeli namesto 2,5 % rasti do leta 2050 le 1 % rast. Podobno bi se zgodilo z BDP/per capita (Maddaloni, A., Musso, A., Rother, P., Ward-Warmedinger, M. & Westermann, T., 2006, str. 17-19).

Morda najbolj pereč problem v iskanju nove delovne sile se skriva v starostni skupini med 55 in 64 letom. V letu 2005 je bil v EU 27 delež aktivnega prebivalstva v tej skupini 45,2 %, v letu 2010 pa 49,7 %. Najvišji delež v letu 2010 ima Švedska s 74,5 %, najnižjega pa Malta z 31,6 %. Slovenija je pod povprečjem EU 27, saj je delež starejših delavcev v letu 2010 36,5 %, kar pa vseeno pomeni izboljšanje za 4,4 odstotne točke v primerjavi z letom 2005 (Eurostat, 2011d).

Tako je, glede na evropsko povprečje, cilj, ki si ga je postavila Evropska unija, ostal nedosežen. V dokumentu Enotne smernice za rast in delovna mesta (2005-2008) je zapisano, da bi morali do leta 2010 doseči 50 % udeležbo starejšega prebivalstva (Commission of the European Communities, 2005, str. 3). Vidimo, da Slovenija niti približno ne dosega zastavljenega cilja.

Glavni razlog za tako nizko udeležbo se skriva v predčasni upokojitvi. Kljub temu, da ima večina držav v Evropski uniji upokojitveno starost pri 65 letih, je dejanska upokojitvena starost v EU 27 leta 2005 znašala 61 let. Ta pa se je do leta 2010 povečala le za 0,4 odstotne točke. To pomeni, da je v starostni skupini 55-64 let velik potencial delavcev. Žal pa so to le ocenjene vrednosti, saj za mnoge države ni podatkov (Maddaloni, A., Musso, A., Rother, P., Ward-Warmedinger, M. & Westermann, T., 2006, str. 23; Eurostat, 2011e).

Sedaj, ko smo ugotovili, da je glavnina delovne sile v starostni skupini 25 do 54, in ko vidimo potencial, ki ga ima starostna skupina od 55 do 65 let, si pogledajmo, kolikšna je letna rast aktivnega prebivalstva. V tabeli 4 lahko vidimo, da je ta zelo skromna. V Sloveniji je bil leta 2009 delež aktivnega prebivalstva celo negativen. Pridemo do spoznanja, da če želimo povečati realno rast BDP-ja, bomo morali povečati delež aktivnega prebivalstva predvsem med starejšim prebivalstvom.

Tabela 4: Letna rast aktivnega prebivalstva (v %)

Leto	EU 27	Slovenija
2005	1,4	1,0
2006	1,1	0,7
2007	0,7	0,9
2008	1,0	1,4
2009	0,3	-0,5
2010	0,1	0,1

Vir : Eurostat, Population, activity and inactivity - Annual averages, 2011.

Države članice se trudijo, da z aktivno politiko staranja povečujejo delež starejših na trgu delovne sile tako, da poskušajo zagotoviti ustrezne delovne pogoje za starejše ter s pokojninskim sistemom, ki bi zmanjšal število predčasnih upokojitev. Odpraviti želijo tudi

diskriminacijo do starejših in jim priskrbeti delovna mesta s polovičnim delovnim časom. Predvsem pa so voditelji evropskih držav spoznali pomembnost vseživljenjskega izobraževanja tudi kot povezavo starejših s trgom dela (Maddaloni, A., Musso, A., Rother, P., Ward-Warmedinger, M. & Westermann, T., 2006, str. 23).

2 STOPNJA IZOBRAZBE V SLOVENIJI IN EU 27

Pri zaposljivosti je zelo pomembna tudi stopnja izobrazbe. Namreč stopnja zaposljivosti je bistveno višja pri tistih, ki imajo terciarno izobrazbo (ISCED 5-6)³, kot pa pri tistih, ki imajo nižjo stopnjo izobrazbe. Če primerjamo posameznike znotraj starostnega kontingenta med 25 in 39 letom, lahko vidimo, da je stopnja zaposljivosti za 20 odstotnih točk višja pri tistih, ki imajo terciarno izobrazbo. Ta povezava med izobrazbo in zaposljivostjo je tipična za celotno EU 27 in je še posebej izrazita v starostni skupini med 40 in 64 leti (Eurostat, 2009, str. 33).

Pri statistikah smo upoštevali statistično oznako ISCED 97. ISED 97 je oznaka, ki označuje vse oblike izobraževanja, ki so bila izvedena organizirano in namensko ter s ciljem, da izboljša znanje posameznika. Namen tovrstnih oznak je predvsem v lažji primerjavi statistik na področju izobraževanja med posameznimi državami (Unesco, 2009).

V tabeli 5 lahko vidimo, kako izobrazba vpliva na stopnjo zaposlenosti v Sloveniji in EU 27. Vidimo lahko, da Slovenija ni izjema, saj je v obeh primerih stopnja zaposljivosti najnižja pri tistih, ki so končali le osnovno šolo. Ta trend se ponavlja ne glede na starostno skupino.

Tabela 5: Procent zaposlenih v različnih stopnjah izobrazbe v starostnih skupinah med 25 in 39 ter med 40 in 64 letom za leto 2007

Stopnja izobrazbe	Starostna skupina	EU 27	Slovenija
ISCED 0-2 ¹	25-39	66,1	73,9
	40-64	53,4	51,2
ISCED 3-4 ²	25-39	80,0	87,1
	40-64	70,9	67,1
ISCED 5-6 ³	25-39	87,6	91,9
	40-64	83,2	83,4

Legenda:

¹ ISCED 0-2 v Sloveniji predstavljajo vrtci in osnovne šole (Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, 2001).

² ISCED 3-4 v Sloveniji predstavljajo gimnazije, strokovni programi, poklicni programi, maturitetni tečaji, poklicni tečaji in mojstrski tečaji (Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, 2001).

³ ISCED 5-6 v Sloveniji predstavljajo višješolski programi in višješolski strokovni programi, univerzitetni programi, strokovni dodiplomski programi, magisterij, specializacija in doktorat (Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport, 2001).

K sreči se število tistih, ki imajo samo osnovnošolsko znanje v Sloveniji in drugod po Evropski uniji, zmanjšuje. Če pogledamo primerjavo v tabeli 6 za leto 2004 in 2009, lahko vidimo, da se je odstotek tistih, ki imajo zaključeno samo osnovno šolo, v starostni skupini med 25 in 64 letom, v letu 2009 zmanjšal za štiri odstotne točke. Še večja razlika je med starejšim prebivalstvom v Sloveniji, torej v skupini med 55 in 64 letom, saj razlika znaša šest odstotnih točk. Povečuje se tudi število tistih, ki imajo terciarno izobrazbo, torej ISCED 5-6, saj se je le-ta v Sloveniji (25-64 let) povečala za 4,4 odstotne točke. Med starejšim prebivalstvom pa se je povečalo predvsem število tistih s sekundarno izobrazbo, torej ISCED 3-4.

Podobne trende lahko opazimo tudi v EU 27 in v tabeli 6 izbranih članicah. Vidimo, da je v EU 27 največje število tistih, ki imajo sekundarno izobrazbo, povečuje se pa tudi število tistih s terciarno izobrazbo. Države sem izbrala glede na najvišji delež v posamezni izobrazbeni ravni ISCED 97.

Tabela 6: Delež tistih, ki so uspešno zaključili določeno stopnjo šolanja za leto 2004 in 2009 v starostni skupini 25-64 let in 55-64let

Država	Starostna skupina	2004			2009		
		ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6	ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6
EU 27	25-64	31,8	46,5	21,7	28,00	46,8	25,2
	55-64	64,00	38,0	16	39,6	41,7	18,7
Malta	25-64	76,8	12,3	10,9	72,3	14,5	13,2
	55-64	86,5	71,9	8,2	87,5	75,1	7,6
Češka	25-64	11,0	76,7	12,3	8,6	75,9	15,5
	55-64	17,8	5,3	10,4	14,1	4,9	10,8
Slovenija	25-64	20,7	60,5	18,8	16,7	60,0	23,2
	55-64	32,2	52,5	15,3	26,2	57,1	16,7
Finska	25-64	22,4	43,6	34,00	18,00	44,7	37,3
	55-64	41,4	33,3	25,4	32,5	38,5	29,0

Vir: Eurostat, Persons with a given education attainment level by sex and age groups - %, 2011.

Če naredimo pregled skozi do sedaj predstavljene podatke, lahko vidimo, da je izobrazba starejših še kako pomembna. Vsako leto se število le-teh viša in glede na sedanje podatke lahko trdimo, da bodo starejši tudi dalj časa na trgu delovne sile. To pomeni, da jim pridobljena izobrazba da bistveno boljše izhodišče in prednost pri iskanju zaposlitve pred ostalimi. Ravno zato je pomembno, da se izobraževanje starejših še naprej spodbuja; ne samo s strani države, ampak tudi delodajalcev. To bo Slovenijo in vse ostale države v Evropski uniji naredilo konkurenčno pred svetom.

3 IZOBRAŽEVANJE IN UČENJE ODRASLIH

Vsak posameznik v svojem življenju stopi na pot izobrazbe in učenja. Ta se začne v osnovni šoli in se za mnoge nadaljuje s srednjo šolo. Marsikateri posameznik se tudi po zaključku le-te odloči nadaljevati šolanje in zaključi fakulteto. V vsem tem obdobju si pridobi formalno izobrazbo in se tudi nauči marsikatero veščine, ki jo lahko uporabi kasneje v življenju.

Dolgo časa je veljalo, da se izobraževanje posameznika konča s šolanjem v njegovi mladosti. Vendar pa se je v zadnjih petdesetih letih pojavil nov koncept. Posameznika se loti želja po odkrivanju novih znanj, za katere morda ni imel možnosti v mladosti ali pa jih takrat še niso poznali. Z novimi znanji tudi ohranja konkurenčnost pred drugimi, v kar ga silijo predvsem razmere na trgu dela. Pojavi se izobraževanje in učenje odraslih in pojem vseživljenjskega izobraževanja in učenja.

3.1 Razvoj vseživljenjskega učenja

Učenje odraslih je del vseživljenjskega učenja. Slednja namreč zajema vsako obliko izobraževanja in učenja, ki ga posameznik prejme v svojem življenju. Sem lahko prištejemo znanje, ki smo ga pridobili v obdobju šolanja, kot tudi tisto, ki smo ga osvojili v času službovanja, usposabljanja in s pridobljenimi izkušnjami.

Prve omembe vseživljenjskega učenja segajo že v začetek 17. stoletja, ko je John Amos Comenius (1592-1670), češki reformator v šolstvu, zapisal, da je njihova prva želja, da bi vsi ljudje dobili popolno izobrazbo, in to ne samo posameznik ali skupina, ampak vsi stari, mladi, revni, bogati, moški, ženske. Le-ta naj bi trajala njihovo celotno življenje od začetka do konca (Unesco, 2000, str. 56).

V sodobnem času pa se pojem vseživljenjsko izobraževanje in učenje ponovno pojavi v 60. letih znotraj Unesca, kjer jih je skrbelo za razvoj izobraževanja odraslih. Druga konferenca o izobraževanju odraslih, ki je bila v Montrealu leta 1960, je svetovala vladam, naj izobraževanje odraslih upoštevajo kot del izobraževalne politike in ne kot nek dodatek. (Unesco, 2000, str. 56)

Leta 1971 je izšlo poročilo Mednarodne Komisije za razvoj izobrazbe, ki pa je predvsem povzročilo mednarodno zanimanje za izobraževanje odraslih in tudi prvič ločilo pojma izobraževanje, kot bolj formalno obliko in učenje kot bolj neformalno obliko pridobivanja znanja (Unesco, 2000, str. 56-57).

Leta 1979 je pod okriljem Unesca izšla Terminologija izobraževanja odraslih v treh jezikih: angleščini, francoščini in španščini. Leta 1991 jo je v slovenščino prevedel Jelenc (1991, str. 18,) kjer pravi, da »izobraževanje ni enkrat za vselej dana izkušnja, omejena na začetni, v

otročtvu potekajoči cikel nenehnega izobraževanja, temveč je proces, ki naj bi se nadaljeval vse življenje. Življenje samo je trajajoč učni proces, toda vsak človek potrebuje tudi posebne prilike za nadaljevalno, namensko organizirano učenje, da bi mogel slediti tehnološkim in družbenim spremembam, da bi se prilagajal tudi spremembam v svojem osebnem življenju (poroka, starševstvo, delovni položaj, starost, itn.) in tako povsem uresničil svoje razvojne možnosti.«

Tako lahko trdimo, da je Unesco naredil prvi korak pri priznavanju pomembnosti vseživljenjskega izobraževanja in izobraževanja odraslih. Zavzemali so se za to, da bi vsem ljudem omogočili enake možnosti za izobraževanje ne glede na spol ali veroizpoved, predvsem pa ne glede na starost. Prav tako so se tudi zavzemali za priznanje vseh oblik izobrazbe ne glede na to ali je ta formalna ali neformalna.

Seveda se na tej točki vprašamo, kakšna je pravzaprav razlika med formalno in neformalno izobrazbo. V Terminologiji izobraževanja odraslih Jelenc (1991, str. 30) opredeli formalno izobraževanje/učenje odraslih kot tisto, »ki naj privede do neke vrste formalno potrjenih izobraževalnih rezultatov, kot so dosežena stopnja izobrazbe, diploma ali poklicna kvalifikacija.« Tako lahko sklepamo, da je neformalno izobraževanje in učenje tisto, ki ne pripelje do formalno potrjenih rezultatov in je bolj namenjeno zadoščanju posameznika in njegovi želji po novem znanju.

Na spletni strani Ministrstva za šolstvo in šport (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2011a) pa je formalno in neformalno izobraževanje opredeljeno takole: »Formalno izobraževanje omogoča pridobitev javno veljavne izobrazbe, poklicno kvalifikacijo ali javno veljavno listino, neformalno izobraževanje pa je namenjeno pridobivanju, obnavljanju, razširjanju, posodabljanju in poglobljanju znanja, vendar se ne dokazuje z javno veljavno listino.«

Razlog, čemu tako poudarjamo izobraževanje odraslih, je predvsem v hitrih spremembah, ki jih doživljamo zadnjih nekaj desetletij. Svet se zdaj premika z neverjetno hitrostjo. Spremembe, za katere smo prej potrebovali nekaj stoletij, se sedaj lahko zgodijo v zelo kratkem obdobju. In na vse te spremembe se mora človek pripraviti in se jim prilagoditi. To pa lahko omogočimo samo s sprotnim učenjem.

Kot trdi Jelenc (1991, 2007) je izobraževanje in učenje odraslih tisto, ki ga posameznik prejme že po končanem ciklu začetnega izobraževanja. Odrasli kot udeleženec izobraževanja in učenja pa je vsaka oseba, ki se vključi v izobraževanje in učenje potem, ko je končala začetno izobraževanje.

3.2 Vseživljenjsko učenje v Evropski uniji

Tudi Evropska unija je spoznala velik pomen, ki ga ima izobraževanje in usposabljanje na gospodarstvo v državi. Zavedajo se, da je človeški vir glavno premoženje, ki ga ima vsaka članica, s katerim lahko spodbuja inovacije in konkurenčnost. Le-tako bodo dosegli stabilno rast gospodarstva in zmanjšali brezposelnost ter povečali konkurenčnost v svetu. Zavedajo se namreč, da ima izobraževanje ključno vlogo pri reševanju socialno-ekonomskih, tehnoloških in drugih problemov, s katerimi se soočamo (Council of the European Union, 2004, str. 4).

Tako je na podlagi Memoranduma Komisije Evropske Unije o vseživljenjskem učenju in pod vplivom lizbonskih sklepov nastal Program EU Izobraževanje in usposabljanje 2010 (v nadaljevanju Program 2010). Glavna zamisel Programa 2010 je predvsem v tem, kako vsebinsko povezati osrednje teme programa oziroma tako imenovane "grozde". Ti so modernizacija visokošolskega izobraževanja, boljša izraba virov, dostopnost in socialna vključenost, priznavanje dosežkov učencev in drugi. S tem dokumentom je Evropska unija prvič vzpostavila trden okvir za evropsko sodelovanje na področju izobraževanja in usposabljanja (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2011b). Več o implementaciji Programa 2010 v Sloveniji pa v 4. poglavju Vseživljenjsko učenje v Sloveniji na strani 13.

Leta 2009 pa je Evropska komisija še tesneje povezala sodelovanje članic Evropske unije s Strateškim okvirjem za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju ("ET 2020"), ki predstavlja naslednika Programa 2010 (European Commission, 2011). Razlog za nastanek Strateškega okvirja za evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju (v nadaljevanju Strateški okvir) je predvsem v že omenjeni želji po čim večji konkurenčnosti, ki bi jo, med drugim dosegli z trajnostnimi na znanju temelječimi delovnimi mesti ter na znanju temelječem gospodarstvu. Tako želijo nadaljevati napredek, ki so ga dosegli že s prejšnjim Programom 2010 (European Commission, 2009).

Zato so se odločili, da morajo, če želijo doseči zastavljene cilje do leta 2020 čim bolj okrepiti evropsko sodelovanje in omogočiti odprtost svetu. Na ta način bodo lahko zagotovili potrebno podlago za nadaljnji razvoj izobraževanja in usposabljanja (European Commission, 2009).

V Strateškem okvirju nam tako predstavijo štiri strateške cilje. Prvi cilj je uresničevanje načela vseživljenjskega učenja in mobilnosti. Tehnološko spreminjajoče okolje in demografske spremembe namreč zahtevajo čim bolj fleksibilen in odprt sistem. Tako si Evropska unija prizadeva za »čim boljši sistem kvalifikacij, ki temeljijo na ustreznih učnih izidih in so povezani z evropskim ogrodjem kvalifikacij, za uvedbo prožnejših učnih poti, vključno z boljšim prehajanjem med različnimi sektorji izobraževanja in usposabljanja, večjo odprtost za neformalno in priložnostno učenje ter boljšo preglednost in priznavanje učnih izidov«. V Strateškem okvirju je še zapisano, da si morajo članice še naprej prizadevati za spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja in se truditi narediti učenje čim bolj privlačno (European Commission, 2009).

Tudi mobilnost učencev in učiteljev ter drugih šolskih delavcev se jim zdi ključna za čim boljše zaposljivost in prilagodljivost ljudi. Zato se trudijo čim bolj razširiti tovrstne transferje med državami članicami (European Commission, 2009).

Drugi strateški cilj je izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževanja in usposabljanja. Največji izziv, ki ga vidijo tukaj, je »zagotoviti pridobitev ključnih kompetenc za vse in hkrati razvijati odličnost in privlačnost izobraževanja in usposabljanja na vseh stopnjah, kar bo Evropi omogočilo, da obdrži pomembno vlogo v svetu«. Za doseganje tovrstnih ciljev pa bi bilo potrebno najprej zagotoviti čim višjo osnovno raven znanja in spretnosti ter čim bolj kakovostno poučevanje in usposobljenost učiteljev (European Commission, 2009).

Tretji strateški cilj v Strateškem okvirju je spodbujanje pravičnosti, socialne kohezije in aktivnega državljanstva. Tako bi morala politika izobraževanja in usposabljanja zagotoviti vsem državljanom, ne glede na socialne ali gospodarske razmere, možnost vseživljenjskega učenja znanj, pomembnih za specifična delovna mesta, povečanja možnosti zaposlitve, aktivnega državljanstva ali pa medkulturnega dialoga. Vsem državljanom bi moralo biti zagotovljeno kakovostno osnovno izobraževanje, ne glede na okolico, iz katere prihajajo. Na ta način bi tudi spodbudili večjo socialno vključenost posameznika v družbo in zagotovili čim bolj pozitivne odnose med posamezniki (European Commission, 2009).

Zadnji izmed zastavljenih ciljev pa je krepitev ustvarjalnosti in inovativnosti, vključno s podjetništvom, na vseh ravneh izobraževanja in usposabljanja. Le s spodbujanjem ustvarjalnosti, ki je glavni vir inovativnosti, si bo Evropa lahko zagotovila konkurenčnost v tem hitro razvijajočem se svetu (European Commission, 2009).

V Strateškem okvirju članice pozivajo naj pri doseganju zastavljenih ciljev upoštevajo določena načela, ki bi zagotovila učinkovito evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju. Predvsem gre tu poudariti, da bi morala vsaka država članica poskrbeti za sodelovanje med pobudami na področju izobraževanja in pobudami na sorodnih področjih politike, kot so zaposlovanje, socialne politike, itd. V primeru večjih sprememb v Evropi, zlasti odločitev o strategiji EU za rast in delovna mesta, pa si Svet pridržuje pravico do spremembe Strateškega okvira (European Commission, 2009).

Na ta način Evropska komisija poziva članice naj med seboj sodelujejo in z upoštevanjem štirih strateških ciljev zagotovijo čim boljše pogoje pri krepitvi evropskega sodelovanja v izobraževanju in usposabljanju. Prav tako jih poziva, naj na nacionalni ravni sprejmejo ukrepe s katerimi bi, v skladu z nacionalnimi prednostnimi področji, dosegli cilje iz Strateškega okvirja.

3.3 Stanje izobraževanja odraslih v Evropski uniji

Sedaj pa si pogledajmo, kakšno je stanje na področju izobraževanja v Evropski uniji. Tabela 7 nam prikazuje, kakšno je stanje v nekaterih državah članicah na področju udeležbe izobraževanja. Delež tistih, ki se izobražujejo med leti 2004 in 2007 v EU 27 je tako padel za 0,9 odstotne točke, vendar se ta zopet nekoliko izboljšuje. Podobno lahko vidimo v Sloveniji. Leta 2008 ima tako najnižjo udeležbo in je v primerjavi z letom 2004 manjša za štiri odstotne točke. Vendar se tudi pri nas stanje izboljšuje.

Tabela 7: Delež prebivalstva starega med 25 in 64 let, ki se izobražuje (ISCED 97) med izbranimi leti za izbrane države

Država	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU 27	10,0	9,6	9,3	9,1	9,2	9,2
Danska	26,5	27,4	29,2	29,2	30,0	31,6
Švica	28,6	27,0	22,5	26,8	27,9	23,9
Švedska	35,8	21,4	18,4	18,6	22,2	22,2
Nizozemska	17,3	15,9	15,6	16,6	17,0	17,0
Slovenija	17,9	15,3	15,0	14,8	13,9	14,6
Avstrija	12,9	12,9	13,1	12,8	13,2	13,8
Bolgarija	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4

Vir: Eurostat, Participation in education and training by sex, age groups and educational attainment - %, 2011.

Enega izmed razlogov za tovrstno nihanje bi lahko poiskali v izdatkih, ki jih država namenja za izobraževanje. Kot lahko vidimo v tabeli 8, je v EU 27 delež, namenjen izobraževanju, najmanjši ravno v letu 2007, ko imamo tudi najmanjši delež pri udeležbi izobraževanja. Razlog za manjše izdatke lahko pripišemo primanjkljaju javnih sredstev zaradi recesije.

V Sloveniji imamo z Zakonom o izvrševanju proračuna RS jasno določeno, da »uporabniki uporabljajo sredstva za plačevanje že opravljenih dobav in storitev« (Ur.l. št. 79/1999-ZJF). Torej izvajalci dobijo potrebna sredstva potem, ko je program že izveden. Tako lahko sklepamo, da so bila sredstva za leto 2007 dejansko uporabljena za izvedbo programov v letu 2008. Tu pa vidimo, da je bil ta izdatek najmanjši in posledično je vpis v naslednjem letu upadel. Tu bi želela poudariti, da gre za moj lasten sklep, ki pa ga ni mogoče potrditi ali ovreči.

Tabela 8: Izdatek namenjen izobraževanju v izbranih državah kot % BDP-ja

Država	2004	2005	2006	2007	2008
EU 27	5,06	5,04	5,04	4,96	5,07
Danska	8,43	8,30	7,97	7,83	7,75
Švica	5,91	5,71	5,46	5,18	5,37
Švedska	7,18	6,97	6,85	6,69	6,74
Nizozemska	5,46	5,48	5,46	5,32	5,46
Slovenija	5,76	5,67	5,67	5,19	5,22
Avstrija	5,52	5,48	5,46	5,40	5,46
Bolgarija	4,51	4,51	4,24	4,13	4,61

Vir: Eurostat, *Expenditure on education as % of GDP or public expenditure, 2011.*

4 VSEŽIVLJENJSKO UČENJE V SLOVENIJI

Po osamosvojitvi se je Slovenija zavedala pomembnosti razvoja izobraževanja starejših, saj ima vseživljenjsko učenje pozitivne posledice ne le na gospodarstvo, ampak tudi na blaginjo ljudi. Žal pa je bila ta tema malce pozabljena pred osamosvojitvijo in tako je bila Slovenija v zaostanku v primerjavi z ostalimi evropskimi državami. Zato smo želeli čim prej vzpostaviti lasten sistem izobraževanja odraslih z Zakonom o izobraževanju odraslih, ki pa smo ga obdržali tudi v tranzicijskih razmerah (Ur. l. RS št. 70/2004).

Na podlagi ocene stanja na področju izobraževanja v Sloveniji, Strategije gospodarskega razvoja Slovenije 2001-2006, Nacionalnega programa razvoja trga dela in zaposlovanja do leta 2006, Strategije RS v informacijski družbi, prioritetah, ki so opredeljene v Strokovnih podlagah za Nacionalni program izobraževanja odraslih, Enotnem programskem dokumentu podpore Evropske Skupnosti Sloveniji za obdobje 2004-2006 ter na usmeritvah in priporočilih Evropske unije, pa je Slovenija na seji državnega zbora 16. junija 2004 sprejela Resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (v nadaljevanju ReNPIO) (Ur. l. RS št. 70/2004).

4.1 Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji

Razlogi za sprejetje ReNPIO se skrivajo v dejstvu, da informacijska družba temelji na hitrejših tehnoloških, gospodarskih in socialnih spremembah, ki jih ob potrebnem stalnem učenju nismo sposobni premagati. Prav tako stalno izpopolnjevanje znanja zahteva vedno bolj razvit trg dela. Le na ta način se posameznik lahko prilagodi. In ne nazadnje nas

vseživljenjsko učenje pripravi na različne življenjske vloge, omogoča boljšo socialno vključenost in boljšo kakovost življenja, kar pa posledično pripelje tudi do uspešnega gospodarstva in demokracije.

Stanje na področju izobraževanja odraslih se je po sprejetju Zakona o izobraževanju odraslih sicer vidno izboljšalo, vendar pa smo še vedno zaostajali za Evropsko unijo. Tako na primer je bil leta 2002 delež prebivalcev (25-64 let) z vsaj srednješolsko izobrazbo 75,9 %, medtem ko je cilj EU doseči vsaj 80 % delež do leta 2010. Za EU smo zaostajali tudi v pisemenih spretnostih (to so besedilne, dokumentacijske in računalniške spretnosti) (Ur. l. RS št. 70/2004).

Tako si je Slovenija v ReNPIO do leta 2010 zastavila štiri dolgoročne cilje (Ur. l. RS št. 70/2004; Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010):

- izboljšati splošno izobraženost odraslih;
- dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je najmanj 12 let uspešno dokončanega šolanja temeljni izobrazbeni standard;
- povečati zaposlitvene možnosti;
- povečati možnosti za učenje in vključenost v izobraževanje.

V ReNPIO pa so, poleg dolgoročnih ciljev, določili tudi tri prednostna področja, katera se ločijo na več operativnih ciljev. Prvo tovrstno področje je splošno izobraževanje in učenje odraslih z operativnim ciljem, da se bo delež odraslih prebivalcev, ki se bodo vključili v splošno izobraževanje, v obdobju do leta 2010 dvignil na 6 %. Namen tega je predvsem spodbuditi mlajše odrasle, manj izobražene, brezposelne in ostale, da se vključijo in sodelujejo v različnih programih za zvišanje splošno-izobraževalne in kulturne ravni, osebostnega razvoja in za socialno vključenost, zdravo življenje ter druge tovrstne programe (Ur. l. RS št. 70/2004; Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010, str. 8).

Drugo prednostno področje je izobraževanje za dvigovanje izobrazbene ravni. Tu imamo tri operativne cilje, ki se nanašajo na deleže odraslih, ki si bodo zvišali izobrazbo do leta 2010 (Ur. l. RS št. 70/2004; Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010, str. 9):

- vsaj polovica brez osnovnošolske izobrazbe bo zaključila osnovno šolo za odrasle;
- vsaj četrtnina z nedokončano srednjo šolo bo pridobila nižjo ali srednjo poklicno, strokovno oziroma splošno izobrazbo;
- vsaj desetina s končano srednjo šolo bo pridobila najmanj višjo strokovno izobrazbo.

Zadnje prednostno področje pa je izobraževanje in usposabljanje za potrebe trga dela. Z operativnim ciljem želijo doseči, da se bo »polovica brezposelnih vključila v programe, namenjene povečevanju zaposlitvenih zmožnosti. V programe, namenjene povečevanju zaposlitvenih zmožnosti, se bodo vključevali tudi tisti zaposleni, katerim bo delovno mesto zaradi nizke stopnje izobraženosti ogroženo« (Ur. l. RS št. 70/2004; Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010, str. 10).

»Vsaj 10 % brezposelnih in zaposlenih brez poklicne ali strokovne izobrazbe bo pridobilo nacionalno poklicno kvalifikacijo po certifikatnem sistemu.« V tem primeru, so prednostna skupina predvsem brezposelni in zaposleni brez poklicne kvalifikacije (Ur. l. RS št. 70/2004).

Za uspešno doseganje zastavljenih ciljev pa se potrebuje tudi usposobljene strokovne delavce. To pa pomeni, da bo moralo biti tudi več programov, v katerih se bodo lahko učitelji, svetovalni delavci in drugi strokovni delavci primerno izobrazili in tako zagotovili kar se da čim boljše in primernejše izobraževanje odraslim (Ur. l. RS št. 70/2004).

Ker pa ima vsak posameznik različne izobraževalne potrebe, bo država poskrbela za čim večjo raznolikost med programi. Tako bodo na izbiro različni neformalni splošno-izobraževalni programi za celostni razvoj posameznika, programi za dvigovanje ravni pisnih in drugih temeljnih spretnosti ter drugi programi (Ur. l. RS št. 70/2004).

Posebno pozornost bodo namenili tudi svetovalni službi, ki bo predstavljala nek most med izobraževalnimi dejavnostmi in trgom dela. Predstavljati bi morala sestavni del vseh izobraževalnih institucij (Ur. l. RS št. 70/2004).

Z ReNPIO pa so predvsem želeli omogočiti odraslim dostop do kakovostnih učnih in izobraževalnih možnosti in omogočiti polno realizacijo njihovega človeškega kapitala. Na ta način bi ljudi naučili, kako se odzvati na razne politične, socialne, kulturne in tehnološke izzive (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2011d).

4.1.1 Uresničevanje operativnih ciljev ReNPIO

Ministrstvo za šolstvo in šport je leta 2010 izdalo delo Analiza uresničevanja resolucije o Nacionalnem programu izobraževanja odraslih (ReNPIO) 2005-2008 itd. (v nadaljevanju Analiza ReNPIO), s čimer so želeli ugotoviti uspešnost pri uresničevanju zastavljenih ciljev. Analiza ReNPIO predstavlja tudi izhodišče za oblikovanje nove ReNPIO 2010-2013.

Kot že omenjeno, je Slovenija opredelila tri prednostna področja ter pri vsakem operativni cilj. Prvo prednostno področje z operativnim ciljem, da se poveča delež odraslih, ki se bodo vključili v splošno izobrazbo na 6 %, se je morda uresničilo, vendar pa je potrebno podatke pogledati bolj podrobno. Namreč vključenost v neformalno izobraževanje je med letoma 2007/2008 res znašala 6,8 % med odraslimi starimi med 15 in 65 let, vendar pa vključenost zadnja leta pada in to na račun vseh treh vrst izobraževanja. To lahko vidimo v tabeli 9. Le-te so splošno izobraževanje, javno veljavni programi in jezikovno izobraževanje. Če iz javno veljavnih programov izvzamemo tudi opravljanje vozniškega izpita, saj ni financiran s strani javnih sredstev, pa delež vključenih pade na 5,1 % (Beltram, P., Drogenik, O. & Možina, E., 2010, str 8). Torej lahko vidimo, da kljub prvemu vtisu žal operativni cilj ni bil izpolnjen.

Tabela 9: Vključenost odraslih od 15 do 65 let v splošno, neformalno izobraževanje

Šolsko leto	Splošno izobraževanje	Javno veljavni programi	Jezikovno izobraževanje	Delež %
2004/2005	27 136	40 973	25 760	6,7
2005/2006	38 109	38 744	27 438	7,4
2006/2007	35 110	37 839	25 805	7,3
2007/2008	33 259	33 501	24 653	6,8

Vir: Beltram, P., Drogenik, O. & Možina, E., *Analiza uresničevanja resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih (ReNPIO), 2010, str. 8, preglednica 1.*

Drugo prednostno področje je bilo namenjeno izobraževanju za dvigovanje izobrazbene ravni. Kot je bilo že omenjeno, imamo tu tri operativne cilje, pri čemer je prvi cilj, da polovica tistih brez osnovnošolske izobrazbe le-to pridobi. Ta na žalost ni bil zadostno izpolnjen. Podatki namreč kažejo, da se število tistih, ki se vpišejo na osnovnošolsko izobraževanje, zmanjšuje, kot je prikazano v tabeli 10. Še manj optimističen je podatek, da število tistih, ki uspešno zaključijo program, prav tako drastično pada. Tako je leta 2003/2004 uspešno zaključilo program 653 odraslih učencev, leta 2005/2006 290, leta 2007/2008 pa le še 244 (Beltram, P., Drogenik, O. & Možina, E., 2010, str. 10).

Tabela 10: Odrasli vpisani v osnovne in srednje šole ter izredni študentje

Šolsko leto	Osnovna šola	Srednja šola	Višja šola	Visoka šola
2002/2003	2 272	22 928	5 822	22 526
2003/2004	2 163	21 732	7 629	20 312
2004/2005	2 127	18 942	8 525	21 405
2005/2006	1 562	17 245	9 461	21 289
2006/2007	1 495	14 956	10 308	23 260
2007/2008	1 480	14 568	10 433	21 059

Vir: Beltram, P., Drogenik, O. & Možina, E., *Analiza uresničevanja resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih (ReNPIO) 2005-2008 [...], 2010, str. 10, preglednica 3.*

Malo več optimizma pa si lahko dovolimo pri doseganju drugega operativnega cilja, ki pravi, da bo vsaj četrtina tistih brez srednješolske izobrazbe le-to pridobila. Kljub temu, da se število vpisanih zmanjšuje, kot vidimo v tabeli 10, pa se procent tistih, ki imajo srednješolsko izobrazbo povečuje. Tako je bilo leta 2007 v starostni skupini med 25 in 64 letom 81,9 % takšnih, ki so imeli dokončano štiriletno srednjo šolo (Beltram, P., Drogenik, O. & Možina, E., 2010, str. 10).

V tabeli 10 pa lahko še vidimo, da je največje zanimanje med odraslimi za višjo in visokošolsko izobrazbo. To pomeni, da bo tretji operativni cilj, da vsaj desetina odraslih

pridobi višjo strokovno izobrazbo, najlažje uresničljiv. Razloge za vedno večje zanimanje za tovrstno izobrazbo pa lahko najdemo predvsem v potrebah trga dela (Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010, str. 11).

Tako nam ostane le še tretje prednostno področje, ki pa je namenjeno predvsem izobraževanju in usposabljanju za potrebe trga dela. Tu želijo vsaj polovico brezposelnih vključiti v programe, namenjene povečevanju zaposlitvenih možnosti. Teh programov pa je v Sloveniji vedno več, saj so tudi financirani s strani Evropske unije preko socialnih skladov. Zato lahko predvidevamo, da bo ta cilj uresničen z omejitvijo, ki jo predstavlja predvsem vedno večje število brezposelnih. Prav tako lahko predvidevamo, da se bo, ob vedno večjem zanimanju, delež zaposlenih z nacionalno poklicno kvalifikacijo približal želeni vrednosti 10 % do leta 2010 (Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010, str. 11).

4.1.2 Izhodišča za oblikovanje ReNPIO 2010-2013

Kljub temu, da bi se moral ReNPIO zaključiti leta 2010, pa se je Slovenija odločila za podaljšanje le-tega. Samo tako bomo lahko ostali konkurenčni z drugimi državami v Evropski uniji in drugod. Prepričani so tudi, da bi z manjšimi popravki lahko dosegli še boljše rezultate (Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010, str. 114).

Pri analizi prvega operativnega cilja bi lahko rekli, da je bil cilj postavljen nekoliko premalo ambiciozno, saj je bil dosežen že v prvem letu. Vendar pa bi morale, če bi želeli bolj natančne rezultate za prvo prednostno področje, priti do sprememb pri opredelitvi programov, uvrščenih v to prednostno področje. Dodatno so bile predlagane tudi spremembe pri opredelitvi ciljnih skupin. Na podlagi teh sprememb in rezultatov, ki so bili doseženi, bi se nov operativni cilj glasil: delež vključenih v splošno neformalno učenje se bo do leta 2013 povečal za 20 % glede na izhodiščno leto 2008 (Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010, str. 119).

Tudi pri drugem prednostnem področju bi morale priti do popravkov. Prvi operativni cilj bi se sicer ohranil tudi v prihodnosti, vendar bi se nanašal le na starostno skupino od 16 do 44 let. Za drugo skupino od 45 do 64 let pa se cilj spremeni in sicer tako, da se prilagodi stvarnosti, potrebam in objektivnim okoliščinam. Tako bi se lahko delež tistih z nedokončano osnovnošolsko izobrazbo do leta 2013 zmanjšal za 20 % glede na izhodiščno leto 2008 (Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010, str. 120).

Pri drugem operativnem cilju pa bi lahko vključili možnost, da bi štiriletna srednja šola postala obvezna in bi se lahko vanjo vključili tudi odrasli izven opredeljenih ciljnih skupin. Želijo namreč povečati delež odraslih, ki bi si pridobili srednješolsko izobrazbo za 20 % do leta 2013, glede na izhodiščno leto 2008 (Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010, str. 121).

Za tretje ciljno področje pa bi se predvsem osredotočili na tiste programe, ki se financirajo iz javnih sredstev, in to za zaposlene in nezaposlene. Do sedaj so se tu upoštevali tudi programi, ki niso bili financirani iz javnih sredstev. Vpeljale bi se tudi potrebne spodbude za delodajalce kot tudi za posameznike. Pri pridobivanju kvalifikacij po Nacionalnem programu kvalifikacij pa so bili rezultati zadovoljivi in bi bilo smotrno ta program ohraniti in razširiti (Beltram, P., Drofenik, O. & Možina, E., 2010, str. 122).

4.2 Stanje na področju vseživljenjskega izobraževanja v Sloveniji

Slovenija v skladu z Evropsko unijo uvaja politiko vseživljenjskega učenja. Z Resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih in s sodelovanjem z ostalimi institucijami na področju izobraževanja poskuša odgovoriti na situacijo, ki se pojavlja na trgu dela, to je staranjem delovne sile. Le tako bo Slovenija ostala v koraku s ostalimi državami v Evropski uniji in tudi z drugimi po svetu.

Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije, je bilo leta 2008 med odraslim prebivalstvom v Sloveniji 18 % takšnih, ki so imeli nedokončano ali pa dokončano osnovno šolo, 59 % jih je imelo končano srednješolsko in 23 % višješolsko oziroma visokošolsko izobrazbo. Izobrazbena sestava je bila najugodnejša med prebivalci v starostni skupini 25-34 let, saj jih je imelo kar 92 % končano vsaj srednješolsko izobrazbo in 30 % končano višješolsko oziroma visokošolsko izobrazbo. Po pričakovanjih pa je bilo stanje najslabše v starostni skupini 55-64 let. Tu je imelo 71 % prebivalcev zaključeno najmanj srednješolsko izobrazbo in le 16 % višješolsko oziroma visokošolsko. V tej starostni skupini pa smo našli tudi 4 % tistih, ki so bili brez izobrazbe (Statistični urad Republike Slovenije, 2009, str. 8).

Vendar pa lahko v tabeli 11 vidimo, da delež tistih, ki so se vpisali v gimnazije, strokovne programe, poklicne programe, maturitetne tečaje, poklicne ali mojstrske tečaje in jih uspešno zaključili, narašča. Tako je v letu 2009 57,1 % vpisanih uspešno zaključilo izobraževanje. Vendar pa je številka še vedno nekoliko nizka pri pridobivanju višješolske in visokošolske izobrazbe. Sicer je delež tistih, ki so uspešno zaključili šolanje v primerjavi z letom 2008 malce narasel, vendar težko govorimo o presežkih.

Tabela 11: Delež tistih, ki so uspešno zaključili določeno stopnjo šolanja za leto 2008 in 2009 v starostni skupini 55-64 let

Država	2008			2009		
	ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6	ISCED 0-2	ISCED 3-4	ISCED 5-6
EU 27	40,7	41,2	18,1	39,6	41,7	18,7
Slovenija	28,5	55,4	16,1	26,2	57,1	16,7

Vir: Eurostat, Persons with a given education attainment level by sex and age groups - %, 2011.

Morda bi, kot zanimivost pogledali tudi, kateri so glavni razlogi, da se posamezniki ne odločijo za nadaljnje izobraževanje. Očitno se glavni razlog skriva v predragem šolanju, saj je tako odgovorilo 28,5 % posameznikov, kot lahko vidimo v tabeli 12.

Pri financiranju izobraževanja odraslih, ki je v javnem interesu, se namreč uveljavlja tretjinsko načelo (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2011c):

- 1/3 stroškov naj bi pokrili udeleženci s svojimi prispevki;
- 1/3 stroškov naj bi bilo pokritih s sredstvi lokalnih skupnosti;
- 1/3 stroškov naj bi pokrili iz državnega proračuna.

To pomeni, da je 1/3 stroškov potrebno poravnati iz lastnih prihodkov. To pa je za marsikoga preveč. Vendar pa to velja za programe, ki niso v celoti financirani iz javnih sredstev.

»V okviru izobraževanja odraslih, ki se v celoti financira z javnimi sredstvi, od udeležencev izobraževanja ni mogoče zahtevati njihovega prispevka za pokritje stroškov. To velja za tisto izobraževanje odraslih, ki je zagotovljeno z zakonom (takšen primer je osnovna šola za odrasle) ali drugim predpisom oziroma "letnim programom" (takšni primeri so zdaj: izobraževanje brezposelnih oseb, izobraževanje po programih "Usposabljanje za življenjsko uspešnost" in "Projektno učenje mladih")« (Ministrstvo za šolstvo in šport, 2011c).

Na drugo mesto so postavili časovno neujemanje z delovnim časom, na tretje pa željo po preživljanju prostega časa z družino oziroma opravljanje kakšne druge dejavnosti. Vidimo pa lahko, da je le 6 % odgovorilo, da imajo premajhno podporo pri delodajalcih. To kaže na zavedanje delodajalcev o pomembnosti vseživljenjskega izobraževanja in njihovo podporo, ki jo nudijo zaposlenim.

Tabela 12: Največje ovire pri izobraževanju v starostni skupini med 55 in 64 letom v letu 2007 za izbrane države-%

Država	Niso imeli predpogojev	Predrago šolanje	Pomanjkanje podpore delodajalca	Časovno neujemanje z delovnim časom	Niso imeli časa (družina, drugo)	Izobr. ni bilo v bližini	Niso želeli nazaj v šolo	Zdravje oz. starost
EU 27	4,4	16,1	5,3	21,5	22,2	5,8	2,9	5,9
Slovenija	1,3	28,5	6	25,8	15,6	7,7	0,7	8,7

Vir: Eurostat, Type of obstacles reported as the most important by age groups, 2011.

Vedno več podjetij se namreč zaveda pomembnosti vseživljenjskega izobraževanja, ki ga ima ne samo na inovativnost, vendar tudi na motivacijo zaposlenih. V Krki (Krka d.d., 2011) so navedli »da je znanje v Krki vrednota, kaže velik interes zaposlenih za nadaljnje šolanje in pridobivanje višje izobrazbe. Podjetje jih pri tem podpira s **sofinanciranjem šolnin** in

študijskim dopustom. V Krki smo med prvimi v državi razvili tudi programe za pridobivanje **nacionalne poklicne kvalifikacije.**«

V Telekomu Slovenije (Telekom Slovenije d.d., 2011) so zapisali: »Zaradi hitrih sprememb na IKT področju sta naša poslovna uspešnost in konkurenčnost tesno povezani s stalnim izpopolnjevanjem znanja, zato nenehno razvijamo kulturo vseživljenjskega učenja ter z razvito izobraževalno dejavnostjo spodbujamo učenje vseh zaposlenih. Na izobraževalne dogodke, skladne z individualno zastavljenimi cilji, so zaposleni vabljeni skozi vse leto.«

Vendar pa se izobraževanja ne udeležujejo samo zaposleni. V tabeli 13 vidimo, da je procent tistih, ki so brezposelni in se izobražujejo, višji od tistih, ki so zaposleni. To predvsem kaže na to, da se brezposelni zavedajo potreb trga. To pomeni, da imajo z boljšo izobrazbo tudi boljše možnosti za zaposlitev.

Vidimo tudi, da je delež brezposelnih, ki se izobražujejo leta 2009, višji za 4,7 odstotne točke kot leta 2004, kar je spodbudna informacija. Žal pa je delež zaposlenih, ki se izobražujejo med leti 2004 in 2009, padel za 2,8 odstotne točke. Podobno smo ugotovili v tabeli 7 na strani 12, kjer smo videli, da je delež tistih, ki se izobražujejo med leti 2004 in 2009, upadel. Glede na tabelo 12, lahko sklepamo, kateri so glavni razlogi, da se je odstotek teh zmanjšal.

Tabela 13: Delež prebivalstva, starega med 25 in 64 letom, ki sodelujejo v izobraževanju glede na status za leti 2004 in 2009 v odstotkih

Država	Aktivno prebivalstvo		Zaposleni brez delodajalcev		Delodajalci		Brezposelni	
	2004	2009	2004	2009	2004	2009	2004	2009
EU 27	10,9	9,8	7,1	6,5	12,1	10,6	7,4	8,6
Slovenija	20,0	16,3	13,5	10,7	21,6	17,2	12,0	16,7

Vir: Eurostat, Participation in education and training by sex, age groups and labour status - %, 2011.

Na koncu pa si lahko še ogledamo, kakšno je bilo šolsko leto 2009/10. Kot lahko vidimo v tabeli 14, je bilo skupaj 366 izvajalcev. Od tega je bilo največ voznških šol in specializiranih organizacij, kot so Cene Štupar, center za permanentno izobraževanje, Izobraževalni center Geoss, d.o.o., B2 d.o.o in drugi.

Največ udeležencev so imele izobraževalne enote pri podjetjih, katerih glavna dejavnost ni izobraževanje. Ti so imele tudi najvišje število udeležencev v programih, ki niso javno veljavni. To so »programi, ki niso v razvidu izobraževalnih programov pri pristojnem ministrstvu. Njihovo trajanje je različno, od nekaj ur do sto in več ur, izvajajo pa se na seminarjih, tečajih, predavanjih, strokovnih posvetovanjih, študijskih krožkih itd. Ob zaključku nekaterih izobraževalnih programov, ki niso javno veljavni, udeleženci dobijo pisno potrdilo, ki ni javno veljavno, [...]« (Statistični urad Republike Slovenije, 2011c).

Izobraževalni programi, ki niso javno veljavni, so (Statistični urad Republike Slovenije, 2011b):

- priprave za pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije;
- priprave za poslovodjo, delovodjo, mojstrske izpite;
- priprave na izpite za opravljanje dejavnosti;
- priprave na posamezne predmete mature;
- strokovni programi za potrebe poklicnega dela;
- programi za splošne potrebe in prosti čas.

Pri javno veljavnih programih je bil obisk bistveno manjši. V tabeli 14 lahko vidimo, da je bilo največje zanimanje za izobraževanje preko gospodarske zbornice oziroma obrtne zbornice.

Tabela 14: Izvajalci programov nadaljnjega izobraževanja in udeležbe v teh programih, Slovenija, 2009/10

Organizacije za izobraževanje odraslih	Število izvajalcev	Število obiskov udeležencev	Obiski udeležencev v programih, ki niso javno veljavni	Obiski udeležencev v javno veljavnih programih	Obiski udeležencev v jezikovnih programih
SKUPAJ	366	28206	20673	3739	3794
Ljudske oziroma delavske univerze	31	2014	1118	286	610
Druge specializirane organizacije	101	7684	4786	519	2379
Enote pri šolah	32	867	651	83	133
Enote pri podjetjih itd.	38	12345	11978	6	361
Izobraževalni centri pri Gz ali Oz	2	1159	322	837	-
Poklicna ali strokovna združenja	23	1243	1039	2	202
Vozniška šola	107	1871	0	1871	-
Drugi izvajalci	32	1023	779	135	109

Vir: Statistični urad Republike Slovenije, Nadaljnje izobraževanje, Slovenija, 2009/10 – končni podatki, 2011, tabela 1.

Med javno veljavne programe pa prištevamo (Statistični urad Republike Slovenije, 2011c):

- usposabljanje, in sicer USO - programi za poklicno usposabljanje po izpolnjeni osnovnošolski obveznosti in USP - programi za poklicno usposabljanje po končanem programu za pridobitev strokovne izobrazbe, to je po zaključeni štiriletni srednji šoli;
- izpopolnjevanje, ki omogoča poglobljanje in razširjanje poklicnih znanj ter prekvalifikacijo na isti stopnji poklicne oziroma strokovne izobrazbe;
- specializacija, ki omogoča specializacijo na ožjem poklicnem ali strokovnem področju ali pa pridobitev poklicne oziroma strokovne izobrazbe za nov poklic.

Če povzamemo, je bil v letu 2009/10 največji obisk pri programih, ki niso javno veljavni, na drugem mestu so jezikovni tečaji in nazadnje javno veljavni programi. Tako visok obisk jezikovnih tečajev pa nam kaže predvsem na odprtost gospodarstva do tujih držav. Omeniti še moramo, da je za tako visoko število obiskovalcev v javno veljavnih programih poskrbelo predvsem visoko število udeležencev, ki so opravljali vozniški izpit.

SKLEP

Prebivalstvo se stara. To smo sedaj dokazali. Iz podatkov, ki so navedeni v tej nalogi, smo lahko videli, da se večina evropskih držav zavzema za višjo upokojitveno starost. S sedanjo nizko rastjo aktivnega prebivalstva in predčasnimi upokojitvami, je odvisnost upokojenih od delovno aktivnih preprosto prevelika. Višja upokojitvena starost pa pomeni večje število starejših delavcev.

Le-ti si morajo zagotoviti čim boljšo izobrazbo, saj bodo le tako konkurenčno nastopili na trgu delovne sile. Tisti, ki so imeli višjo izobrazbo, so imeli boljše možnosti za zaposlitev. Tega pa se zaveda vedno večje število starejših, saj se je stanje tu popravilo. Tako je število tistih, ki uspešno zaključijo izobraževanje, vedno večje.

Evropska unija je zato, da bi povezala ostale članice pri spodbujanju izobraževanja odraslih, leta 2009 izdala Strateški okvir za Evropsko sodelovanje v izobraževanju in usposabljanju, ki je naslednik Programa EU za izobraževanje in usposabljanje 2010. Strateški okvir predvideva štiri strateške cilje, s katerimi spodbujajo čim boljši sistem kvalifikacij in večjo mobilnost, izboljšanje kakovosti in učinkovitosti izobraževanja in usposabljanja, spodbujanje pravičnosti pri izobraževanju ter krepitev ustvarjalnosti in inovativnosti. S tem dokumentom Evropska unija postavlja okvir, katerega naj upoštevajo ostale države članice pri politiki vseživljenjskega izobraževanja.

Slovenija, ki je po osamosvojitvi sprejela Zakon o izobraževanju odraslih, je na podlagi Programa EU leta 2004 izdala Resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (ReNPIO). V resoluciji so poleg štirih dolgoročnih ciljev opredelili tudi tri prednostna področja. Ta prednostna področja pa niso bila izpolnjena v celoti. Vendar pa je Resolucija kljub temu spodbudila vseživljenjsko izobraževanje med odraslimi in zato so se odločili, da jo podaljšajo z določenimi izboljšavami. To kaže na dejstvo, da se v Sloveniji zavedajo pomanjkljivosti prvotne resolucije in jih želijo odpraviti ter jo na ta način narediti še učinkovitejšo.

Seveda se postavlja vprašanje ali je Slovenija naredila dovolj za spodbujanje vseživljenjskega izobraževanja. Podatki kažejo, da delež tistih, ki se izobražujejo, niha. Vendar pa gre za dokaj usklajeno nihanje z ostalimi članicami EU 27, zato lahko to pripišemo recesiji, ki pesti gospodarstvo zadnjih nekaj let. V Sloveniji pa so po opravljeni Analizi uresničevanja ReNPIO sami priznali, da v celoti niso dosegli ciljev. To pa ne pomeni, da se stanje na področju izobraževanja odraslih ne izboljšuje. Število tistih, ki so pridobili novo stopnjo izobrazbe se povečuje. Tako imamo vedno večje število tistih, ki so pridobili srednješolsko izobrazbo in celo višjo in visoko izobrazbo.

Dejstvo pa je, da je Slovenija na področju vseživljenjskega učenja, še vedno pod evropskim povprečjem. Upamo lahko, da bo nova resolucija to stanje spremenila. Vendar pa menim, da bi morali vseživljenjsko izobraževanje precej bolj promovirati, tako s strani države, kot tudi s

strani izobraževalnih institucij. Le-tako bi misel o vseživljenjskem izobraževanju prodrla v zavest slehernega posameznika.

LITERATURA IN VIRI

1. Beltram, P., Drofenik, O., & Možina, E. (2010). *Analiza uresničevanja resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih (ReNPIO) 2005-2008 in izhodišča za oblikovanje resolucije o nacionalnem programu izobraževanja odraslih (ReNPIO) 2010-2013*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije
2. Commission of the European Communities (2005). *Integrated Guidelines for Growth and Jobs (2005-2008)*. Najdeno 21.7.2011 na spletnem naslovu http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0141en01.pdf
3. Council of the European Union (2004). *"Education & Training 2010". The Success Of The Lisbon Strategy Reforms Hinges On Urgent*. Najdeno 28.5.2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/jir_council_final.pdf
4. European Commission (2009). *A strategic framework for European cooperation in education and training (ET 2020)*. Najdeno 11.2.2011 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:SL:PDF>
5. European Commission (2011). *Stratigic framework for education and training*. Najdeno na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc28_en.htm
6. Eurostat (2008). *Ageing characterises the demographic perspectives of the European societies*-Issue number 72/2008. Najdeno 3.5.2011 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-08-072/EN/KS-SF-08-072-EN.PDF
7. Eurostat (2009). *Key data on Education in Europe 2009*. Najdeno 20.5.2011 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/978-92-9201-033-1/EN/978-92-9201-033-1-EN.PDF
8. Eurostat (2011a). *Participation in education and training by sex, age groups and educational attainment - %*. Najdeno 2.6.2011 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
9. Eurostat (2011b). *Persons with a given education attainment level by sex and age groups - %*. Najdeno 19.6.2011 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
10. Eurostat (2011c). *Expenditure on education as % of GDP or public expenditure*. Najdeno 2.7. 2011 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>

11. Eurostat (2011d). *Population, activity and inactivity - Annual averages*. Najdeno 21.7.2011 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/database
12. Eurostat (2011e). *Average exit age from the labour force - Annual data*. Najdeno 21.7.2011 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/employment_unemployment_ifs/data/database
13. Eurostat (2011f). *Type of obstacles reported as the most important by age groups*. Najdeno 27.7.2011 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
14. Eurostat (2011g). *Participation in education and training by sex, age groups and labour status - %*. Najdeno 28.7.2011 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/education/data/database>
15. Jelenc, Z. (1991). *Terminologija izobraževanja odraslih*. Ljubljana: Pedagoški inštitut
16. Jelenc, Z. (2007). *Strategija vseživljenjskosti učenja v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport
17. Krka d.d. (2011). *Izobraževanje in usposabljanje*. Najdeno 28.7.2011 na spletnem naslovu <http://www.krka.si/sl/o-krki/druzbeno-odgovornost/skrb-za-zaposlene/izobrazevanje-in-usposabljanje>
18. Maddaloni, A., Musso, A., Rother, P., Ward-Warmedinger, M. & Westermann, T. (2006). *Macroeconomic implications of demographic developments in the euro area*. Najdeno 14.7.2011 na spletnem naslovu http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=922678 & http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=922678
19. Malačič, J. (2006). *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli* (6. izdaja). Ljubljana: Ekonomska fakulteta v Ljubljani.
20. Ministrstvo za šolstvo in šport (2011a). *Izobraževanje odraslih*. Najdeno 10.2.2011 na spletni strani http://www.mss.gov.si/si/solstvo/izobrazevanje_odraslih/
21. Ministrstvo za šolstvo in šport (2011b). *Delovni program komisije evropske unije izobraževanje in usposabljanje 2010*. Najdeno 11.2.2011 na spletnem, naslovu http://www.mss.gov.si/si/solstvo/izobrazevanje_in_usposabljanje_2010/
22. Ministrstvo za šolstvo in šport (2011c). *Vpis in financiranje odraslih*. Najdeno 4.8.2011 na spletnem naslovu http://www.mss.gov.si/si/solstvo/izobrazevanje_odraslih/vpis_in_financiranje_izobrazevanja/

23. Ministrstvo za šolstvo in šport (2011d). *Letni program izobraževanja odraslih za leto 2011*. Najdeno 18.8.2011 na spletnem naslovu http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/odrasli/LPIO_2011.pdf
24. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport (2001). *Unescov priročnik za uporabo standardne kvalifikacije izobraževanja Isced 1997*. Najdeno 16.5.2011 na spletnem naslovu <http://www.europass.si/files/userfiles/europass/klasifikacije/iscled1997.pdf>
25. Resolucija o nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do 2010 (ReNPIO). *Uradni list RS, št. 70/2004*. Najdeno 12.1.2011 na spletnem naslovu <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200470&stevilka=3149>
26. Urad Vlade RS za komuniciranje (2011). *Pogosta vprašanja*. Najdeno 9.5.2011 na spletnem naslovu http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/pogosta-vprasanja/vprasanje/news//69ae5ce218/?tx_evropafaq_pi1%5Bq%5D=213&tx_evropafaq_pi1%5Bview%5D=1
27. Statistični urad Republike Slovenije (2008). *Prebivalstvo Slovenije se stara-potrebno je medgeneracijsko sožitje*. Najdeno 3.5.2011 na spletnem naslovu http://www.stat.si/doc/pub/Staranje_prebivalstva_slo.pdf
28. Statistični urad Republike Slovenije (2009). *Statistične informacije št. 36. Izobraževanje*. Najdeno 28.7.2011 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/doc/statinf/09-si-271-0901.pdf>
29. Statistični urad Republike Slovenije (2011a). *Eurostatove projekcije prebivalstva za Slovenijo po spolu, 2008-2060, EUROPOP2008, konvergentni scenarij. Kovergentno leto: 2150*. Najdeno 28.4.2011 na spletnem naslovu http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=05U2002S&ti=&path=../Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/45_projekcije/10_05U20_europop_2008/&lang=2
30. Statistični urad Republike Slovenije (2011b). *Nadaljnje izobraževanje, Slovenija, 2009/10 – končni podatki*. Najdeno 27.7.2011 na spletnem naslovu http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?ID=4044
31. Statistični urad Republike Slovenije (2011c). *Nadaljnje izobraževanje. Metodološka pojasnila*. Najdeno 27.7.2011 na spletnem naslovu http://www.stat.si/doc/metod_pojasnila/09-030-mp.htm
32. Telekom Slovenije d.d. (2011). *Skrb za zaposlene*. Najdeno 28.7.2011 na spletnem naslovu <http://www.telekom.si/o-podjetju/trajnostni-razvoj/skrb-za-zaposlene>
33. Unesco (2000). *World education report 2000. The right to education: towards education for all throughout life*. Najdeno 28.1.2011 na spletnem naslovu <http://www.unesco.org/education/information/wer/PDFeng/wholewer.PDF>

34. Unesco, Institute for Statistics (2009). *International Standard Classification of Education – ISCED 1997*. Najdeno 2.6.2011 na spletnem naslovu <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/isced97-en.pdf>

35. Zakon o izvrševanju proračuna Republike Slovenije (ZIPro). *Uradni list RS, št.5/1996 (87/1997 popr.), 78/1997 (87/1997 popr.), 34/1998, 91/1998, 63/1999, 79/1999-ZJF*. Najdeno 4.7.2011 na spletnem naslovu <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=19965&stevilka=276>